

Till finansutskottet

Inledning

Finansutskottet har berett samtliga utskott tillfälle att avge yttrande över proposition 1999/2000:100 2000 års ekonomiska vårproposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken, utgiftstak, ändrade anslag för budgetåret 2000, m.m. jämte motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Med anledning av propositionen har motionerna 1999/2000:Fi12–Fi47 väckts.

Utskottet avgränsar sitt yttrande till att avse frågor som rör utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Tilläggsbudgeten för år 2000 i de delar som berör justitieutskottet behandlas i ett separat yttrande (1999/2000:JuU5y).

I propositionens yrkande 6 föreslår regeringen att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2001–2003 enligt tabell 7.1 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 7.1).

I motion 1999/2000:Fi12 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 6 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2001–2003 i enlighet med vad som anförts i motionen om riktlinje för budgetarbetet. I samma motion yrkande 18 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre rättssäkerhet och förbättrad trygghet.

I motion 1999/2000:Fi13 av Alf Svensson m.fl. (kd) yrkande 3 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2001–2003 enligt tabell 9.1 som riktlinje för regeringens budgetarbete (avsnitt 9).

I motion 1999/2000:Fi14 av Lennart Daléus m.fl. (c) yrkande 17 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområdena 1–27 åren 2001–2003 som riktlinjer för regeringens arbete i enlighet med vad i motionen anförts. I samma motion yrkande 12 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rättsväsendets inriktning.

I motion 1999/2000:Fi15 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) yrkande 6 föreslås att riksdagen godkänner den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2001–2003 som redovisas i motionen som riktlinjer för regeringens budgetarbete (tabell A).

I motion 1999/2000:Fi24 av Marietta de Pourbaix–Lundin (m) yrkande 1 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgiftsområde 4.

I motion 1999/2000:Fi30 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkande 1 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om resurser till polisen. I samma motion yrkande 2 begärs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att rusta upp rättsväsendet.

Ärendet föranleder följande yttrande från justitieutskottet.

Utskottet

Propositionen

I propositionen lägger regeringen fram förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken. Regeringen föreslår därvid utgiftstak för staten år 2001–2003 samt sätter upp mål för det finansiella sparandet i offentlig sektor. Regeringen aviserar inom ramen för budgetmålen en politik för jämlikhet och utveckling. Regeringen redovisar även sin bedömning av kommunsektorns ekonomiska utveckling m.m. samt lämnar förslag till tilläggsbudget för budgetåret 2000.

Utgiftsområde 4 Rättsväsendet omfattar bl.a. polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet, kriminalvården, exekutionsväsendet, Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Brottsoffermyndigheten. De totala utgifterna för området uppgår för innevarande år till cirka 22,7 miljarder kronor. Härav avser utgifterna för polisväsendet drygt hälften.

Riksdagen godkände i sitt budgetbeslut hösten 1999 den preliminära fördelningen av utgifterna på utgiftsområden för åren 2001 och 2002 som riktlinje för regeringens budgetarbete (se bet. 1999/2000:FiU1 s. 240 f och 257). Utgiftsområde 4 bestämdes därvid preliminärt till 23 019 miljoner kronor för år 2001 och 23 382 miljoner kronor för år 2002.

För år 2003 föreslår regeringen nu en utgiftsram på 25 737 miljoner kronor. Samtidigt revideras de tidigare besluten avseende budgetåren 2001 och 2002. För år 2001 föreslås en höjning om drygt 1 miljard kronor och för år 2002 föreslås en höjning om drygt 1,7 miljarder kronor.

Tidigare anslagsbeslut för innevarande budgetår, tidigare preliminära rambeslut för åren 2001 och 2002 och preliminära ramförslag för åren 2001–2003 i den nu aktuella propositionen framgår av nedanstående tabell. Beloppen avser miljoner kronor.

	2000	2001	2002	2003
Anslag	22 667			
Preliminärt rambeslut (1999/2000:FiU1)		23 019	23 382	
Preliminärt ramförslag (prop. 1999/2000:100)		24 032	25 102	25 737

Enligt regeringen är det flera faktorer som leder till reviderade utgiftsramar för rättsväsendet för åren 2001 och 2002 jämfört med beräkningen i budgetpropositionen för år 2000. Bland annat föreslås satsningar om 0,8 miljarder kronor år 2001 och 1,3 miljarder kronor år 2002. Dessutom har pris- och löneomräkningen reviderats för de aktuella åren. Förslaget avseende år 2003 är beräknat med utgångspunkt i förslaget för år 2002 med justering enligt relevanta prisindex och en ytterligare satsning om 100 miljoner kronor.

Enligt regeringen innebär förslaget att rättsväsendet under åren 2001–2003 tillförs 1, 1,5 respektive 1,6 miljarder kronor. Härav avser 180 miljoner kronor de inkomster avseende passavgifter som polisen enligt regeringens förslag i tilläggsbudgeten (se 1999/2000:JuU5y) skall få disponera. Dessa påverkar inte ramen.

De satsningar som nu görs skall enligt regeringen användas för fortsatt modernisering av rättsväsendet. Moderniseringsarbetet skall leda till ett rationellt strukturerat rättsväsende som utifrån en helhetssyn på myndigheternas verksamhet uppfyller medborgarnas berättigade krav på snabbhet, rättssäkerhet och hög kvalitet. För att uppnå detta krävs enligt regeringen verksamhetsuppföljning och redskap för effektiv budgetkontroll inom respektive verksamhetsområde. I de mål som uppställs ingår att öka rättsväsendets förmåga och effektivitet när det gäller att förebygga och bekämpa vardagsbrottslighet, den nya och grövre kriminaliteten i form av bl.a. ekonomisk brottslighet, inklusive miljöbrottslighet och IT-relaterad brottslighet, narkotikabrottslighet, våldsbrottslighet, särskilt våld mot kvinnor och barn, brott med homofobiska inslag och brott med rasistiska eller extremistiska förtecken. Ett mycket viktigt inslag i detta är enligt regeringen att öka antalet poliser och att ytterligare utveckla kompetensen inom hela rättsväsendet. Andra viktiga inslag regeringen nämner är att förbättra gränskontrollen och delta i det EU-relaterade arbetet, att utveckla närpolisverksamheten och det problemorienterade arbetssättet, att konsolidera och utveckla det omfattande reformarbete som genomförts inom åklagarväsendet, att fullfölja moderniseringen av domstolsväsendet och att ge kriminalvården förutsättningar att möta ett ökat platsbehov och fortsätta att utveckla verksamheten.

Regeringen anger också i propositionen att den avser att noga följa rättsväsendets verksamhet och resultat och att återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner för rättsväsendet.

Motionerna

I propositionen föreslår regeringen alltså preliminära utgiftsramar för åren 2001–2003. Dessa skall ligga till grund för regeringens budgetarbete. I fyra motioner föreslås ändringar av utgiftsramen avseende utgiftsområde 4. Regeringens förslag och ändringsförslagen framgår av nedanstående tabell. Beloppen avser miljoner kronor.

	2001	2002	2003
Regeringens förslag	24 032	25 101	25 737
Ändringsförslag:			
Fi12 yrkande 6 (m)	+ 1 023	+ 846	+ 846
Fi13 yrkande 3 (kd)	+ 250	+ 190	+ 100
Fi14 yrkande 17 (c)	+ 100	+ 200	+ 300
Fi15 yrkande 6 (fp)	+ 292	+ 322	+ 322

I motion Fi12 (m) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 1 023, 846 respektive 846 miljoner kronor för budgetåren 2001–2003 jämfört med regeringens förslag. De ytterligare medlen behövs enligt motionärerna för att stärka kampen mot brottsligheten och öka rättstryggheten. Bland annat måste polisen förstärkas och åtgärder vidtas för att renodla den uniformerade personalens arbetsuppgifter. Även kriminalvården bör enligt motionärerna ges ökade resurser.

I motion Fi13 (kd) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 250, 190 respektive 100 miljoner kronor för budgetåren 2001–2003 jämfört med regeringens förslag. Förstärkningarna skall bl.a. användas till att förbättra personalsituationen hos polisen. Vidare skall åklagarväsendet och domstolsväsendet ges ytterligare resurser för att en snabbare hantering av inkomna mål skall kunna åstadkommas. Också kriminalvårdens och BRÅ:s verksamhet bör enligt motionärerna ges mer resurser.

I motion Fi14 (c) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 100, 200 respektive 300 miljoner kronor för budgetåren 2001–2003 jämfört med regeringens förslag. Motionärerna vill med de ytterligare resurserna förstärka polisstyrkan och utöka antalet civilanställda inom polisen. Vidare vill motionärerna förstärka åklagarorganisationen och domstolsväsendet. Också kriminalvården bör enligt motionärerna tilldelas ytterligare resurser för att bl.a. kunna vidareutveckla programverksamheten.

I motion Fi15 (fp) begärs ökning av ramen för utgiftsområdet med 292, 322 respektive 322 miljoner kronor för budgetåren 2001–2003 jämfört med regeringens förslag. Motionärerna menar att mer resurser behövs inom polisen för att bl.a. klara av de ökade kostnader som följer av Schengenavtalet. Vidare måste enligt motionärerna åklagarorganisationen och domstolsorganisationen förstärkas och satsningar göras för att förbättra skyddet för kvinnor utsatta för våld och hot.

I ärendet föreligger också fem motionsyrkanden rörande rättsväsendets inriktning framöver.

I motionerna Fi12, Fi24 och Fi30 (samtliga m) framhålls att rättsväsendet är i behov av upprustning, bl.a. måste rättstryggheten för medborgarna förbättras och människors förtroende för rättsväsendet återupprättas. I detta syfte måste satsningar av olika slag göras hos framförallt polisen och domstolarna.

Även motionärerna bakom motion Fi14 (c) anser i liknande syfte att satsningar skall göras för att förstärka polisen och domstolsväsendet. Motion-

ärerna framhåller också att skyddet för målsägande och vittnen måste förbättras och att ytterligare medel måste tillföras kriminalvården i syfte att utveckla dess verksamhet.

Överväganden

Riksdagen har tidigare fastställt utgiftstaket för staten för budgetåren 2001 och 2002 till 790 respektive 814 miljarder kronor. I detta ärende föreslår regeringen att en teknisk justering görs och att utgiftstaket för dessa år bestäms till 792 respektive 817 miljarder kronor. Regeringen föreslår också att ett utgiftstak om 847 miljarder kronor fastställs för år 2003. Regeringen begär vidare att riksdagen skall fastställa den preliminära fördelningen på utgiftsområden för åren 2001–2003. Denna skall sedan tjäna som riktlinje för regeringens budgetarbete.

Justitieutskottet har att yttra sig till finansutskottet över storleken på den utgiftsram som föreslås för utgiftsområde 4 Rättsväsendet. Finansutskottet kommer sedan, efter att ha inhämtat yttranden från samtliga berörda utskott, att göra en samlad bedömning och lägga fram ett förslag för riksdagen.

Till grund för de i ärendet aktuella motionerna ligger önskemål om förstärkningar till olika delar av rättsväsendet. Också regeringsförslaget utgår från behovet av sådana förstärkningar. Regeringen framhåller bl.a. att antalet poliser måste ökas och att närpolisverksamheten måste utvecklas. Förstärkningar skall också göras inom åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården.

Utskottet kommer att återkomma till frågan om anslagsförändringar i höst när beslut skall fattas om anslag för budgetåret 2001. Vad det nu främst handlar om är den övergripande prioriteringen mellan utgiftsområden.

Vid behandlingen av förra årets vårproposition underströk utskottet (1998/99:JuU3y) att den centrala uppgiften för rättsväsendets myndigheter är att värna den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet, vilket ger verksamheten inom rättsväsendet en särställning i den statliga verksamheten. Utskottet framhöll också att denna verksamhet är en förutsättning för ett fritt och demokratiskt samhälle samt att detta ställer särskilda krav. I fråga om de av regeringen föreslagna utgiftsramarna för rättsväsendet konstaterade utskottet såvitt gällde år 2000 att förslaget, som innebar en förstärkning med 150 miljoner kronor, fick anses tillfredsställande. Såvitt gällde år 2001 och 2002 ville utskottet avvakta med sitt ställningstagande till dess att regeringen presenterat en utförlig redovisning av det medelsbehov som förelåg inom rättsväsendet.

Utskottet behandlade frågan om utgiftsramen för rättsväsendet senast i samband med budgetpropositionen för innevarande år (bet. 1999/2000:JuU1 och 1999/2000:JuU1y). Utskottet konstaterade därvid att det i stort delade regeringens bedömningar beträffande medelsbehovet och prioriteringar inom utgiftsområdet. Utskottet ville dock framhålla att anledning fanns till oro inför framtiden. Utskottet höll för sin del för sannolikt att förstärkningar skulle bli nödvändiga då vissa anslag inom utgiftsområdet under de senaste åren bestämts så att det uppbyggda anslagssparandet skulle komma att tas i anspråk för den löpande verksamheten. Enligt utskottet hade så också skett och medelsbehovet skulle nu, i den utsträckning verksamheten inte samtidigt

minskat i omfattning eller effektiviserats, komma att göra sig gällande. Utskottet framhöll därvid att hänsyn också behövde tas till effekterna av den s.k. rättskedjan. – Denna innebär i korthet att ett effektivare polisarbete ett visst år något år senare kommer att påverka medelsbehovet inom i tur och ordning åklagarverksamheten, domstolsväsendet och kriminalvården. – Enligt utskottet hade dock regeringen frågan om det framtida medelsbehovet under bevakning och avsåg att behandla frågan i den nu aktuella vårpropositionen.

Utskottet vill med anledning av nu aktuellt förslag till utgiftsram år 2001–2003 för utgiftsområde 4 framhålla följande.

Som utskottet tidigare påtalat är en fungerande verksamhet inom rättsväsendet en förutsättning för ett fritt och demokratiskt samhälle. Enligt utskottet är det därför mycket viktigt att rättsväsendet har tillgång till erforderliga medel för att kunna lösa sina uppgifter och för att verksamheten skall kunna utvecklas och moderniseras i enlighet med de mål som statsmakterna har ställt upp. För närvarande har vissa av myndigheterna inom utgiftsområdet svårigheter med att få verksamheten att rymmas inom fastställda ramar. Samtidigt saknar myndigheterna möjlighet att påverka omfattningen av verksamheten. En resursförstärkning inom rättsväsendet är därför nödvändig. Regeringens förslag vad gäller utgiftsramarna innebär också att rättsväsendet tillförs ytterligare resurser. De föreslagna förstärkningarna är enligt utskottet tillfredsställande. Med hänsyn till bl.a. effekterna av den s.k. rättskedjan är det dock av vikt att regeringen fortsätter att noga följa rättsväsendets verksamhet och resultat och återkommer till riksdagen om de ytterligare insatser som erfordras. Att en sådan uppföljning kommer att ske har regeringen också utfäst.

Mot bakgrund av det anförda föreslår justitieutskottet att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag till preliminär utgiftsram för utgiftsområde 4 Rättsväsendet år 2001–2003. Här behandlade delar av motionerna Fi12, Fi13, Fi14, Fi15, Fi24 och Fi30 bör avstyrkas.

Stockholm den 11 maj 2000

På justitieutskottets vägnar

Gun Hellsvik

I beslutet har deltagit: Gun Hellsvik (m), Märta Johansson (s), Margareta Sandgren (s), Ingemar Vänerlöv (kd), Ann-Marie Fagerström (s), Maud Ekendahl (m), Helena Zakariasén (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Siw Persson (fp), Göran Norlander (s), Anita Sidén (m) och Sven-Erik Sjöstrand (v).

1. Gun Hellsvik (m), Maud Ekendahl (m), Jeppe Johnsson (m) och Anita Sidén (m) anför:

Vi anser att en av statens främsta uppgifter är att skapa ett tryggt samhälle för medborgarna, bl.a. genom att skydda dem mot brottsliga angrepp. Rättsväsendets arbete är i detta sammanhang av stor betydelse. De senaste årens besparingar har emellertid lett till en kris inom rättsväsendet. Krisen visar sig bl.a. i att polisen redovisar allt färre ärenden till åklagare och i en oroande brottsutveckling. För att kunna rusta upp rättsväsendet och öka tryggheten för medborgarna krävs betydligt större förstärkningar än de som regeringen nu föreslår. Framförallt måste polisen förstärkas. Bland annat måste resurser finnas att anställa fler personer med specialistkompetens så att den uniformerade polisen kan avlastas. Vidare måste antalet poliser utökas till minst 19 000 under de kommande åren. I detta syfte krävs en ökad antagning till polisutbildningen som bör förläggas till ytterligare en eller ett par orter. För att ge polisen möjlighet att utreda medborgarnas anmälningar om brott inom rimlig tid bör också särskilda utredningspoliser utbildas samt investeringar göras i polisens tekniska system. Även domstolsväsendet och kriminalvården måste förstärkas så att de kan fullgöra de uppgifter som har ålagts dem. Det är väsentligt att de straffsatser som lagen föreskriver realiserar och att straffen döms ut i så nära anslutning till brotten som möjligt. Det är också viktigt att de som är dömda till fängelse inom rimlig tid kan placeras ut på anstalt för att verkställa sitt straff och att de under anstaltsvistelsen erbjuds ett meningsfullt verkställighetsinnehåll.

Mot bakgrund av vad vi nu har anfört anser vi att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att med anledning av motionerna Fi12, Fi24 och Fi30 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2001–2003 till ett 1 023, 846 respektive 846 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

2. Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Vi har tidigare motsatt oss de nedskärningar som skett inom rättsväsendet och anser att ytterligare resurser nu måste tillföras. Polisen måste förstärkas så att ytterligare poliser kan arbeta ute på fältet. Bland annat måste antalet platser på polisutbildningen utökas kraftigt och arbetet vid närpoliskontoren utvecklas. Också i syfte att klara av det extra arbete som kommer att följa av Schengensamarbetet måste polisen tillföras mer resurser. Även åklagarväsendet och domstolsväsendet måste förstärkas. Antalet platser för nya åklagare måste öka liksom fortbildningen och kompetensutvecklingen inom åklagarväsendet. Inom domstolsväsendet bör extra resurser framförallt ges hovrätterna och kammarrätterna så att de kan avgöra inkomna mål inom en rimlig tid. För att tillförsäkra en snabbare hantering av bl.a. ungdomsbrott bör också särskilda ungdoms- och jourdomstolar inrättas. Slutligen måste kriminalvården och BRÅ ges mer resurser. Inom kriminalvården behövs förstärkningar bl.a. för att utveckla programverksamheten och för att för-

bättra utslussningen ur fängelserna. BRÅ bör ges mer resurser till att stödja det lokala brottsförebyggande arbetet.

Mot bakgrund av vad vi nu har anfört anser vi att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att med anledning av motion Fi13 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2001–2003 till ett 250, 190 respektive 100 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

3. Gunnel Wallin (c) anför:

Jag anser att en av samhällets hörnstenar är att garantera människors säkerhet och trygghet. För detta krävs ett effektivt, hållbart och trovärdigt rättssystem. Det är i och för sig bra att regeringen nu har insett behoven av ökade anslag inom rättsväsendet. Ytterligare förstärkningar krävs dock. Bland annat måste skyddet för målsäganden och vittnen förbättras och domstolsväsendet förstärkas i syfte att öka människors förtroende för rättsväsendet. Vidare måste polisväsendet kraftigt förstärkas både vad gäller civilanställda och poliser. För det senare ändamålet måste ytterligare två polishögskolor inrättas. Enligt min uppfattning bör ett av målen inom rättsväsendet vara att ha polisiär närvaro dygnet runt i varje kommun och, i de stora städerna, i varje stadsdel. En angelägen åtgärd är härvid att stärka närpolisreformens genomslag och att begränsa närpolisernas ansvar i uttryckningsverksamheten. Också åklagarväsendet och kriminalvården måste förstärkas. Framförallt måste programverksamheten och övriga behandlingsinsatser inom kriminalvården utvecklas. Även frigivningsförberedelserna för dem som är intagna på anstalt måste förbättras.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att med anledning av motion Fi14 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2001–2003 till ett 100, 200 respektive 300 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

4. Siw Persson (fp) anför:

Jag anser att rättsstaten måste ges tillräckliga resurser för att kunna upprätthålla rättssäkerheten och rättstryggheten på ett tillfredsställande sätt. Den satsning som regeringen nu aviserar är inte tillräcklig. Framförallt behöver domstolsväsendet och polisen ytterligare resurser. Under senare år har genomströmningstiderna för målen i domstolarna förlängts. Även i övrigt har arbetssituationen i domstolarna försämrats. Detta är enligt min mening oacceptabelt. Vad gäller polisen kommer bl.a. Schengenavtalet att medföra ökade kostnader som måste kompenseras. Därtill kommer att särskilda satsningar måste göras för att hjälpa och skydda utsatta kvinnor i samhället.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att justitieutskottet borde ha uppmanat finansutskottet att föreslå riksdagen att med anledning av motion Fi15 i behandlade delar och med avslag på övriga motioner fastställa utgiftsramarna för rättsväsendet för budgetåren 2001–2003 till ett 292, 322 respektive 322 miljoner kronor högre belopp än regeringen föreslagit.

Till finansutskottet.....	1
Inledning.....	1
Utskottet.....	2
Propositionen	2
Motionerna	3
Överväganden	5
Avvikande meningar.....	7